

”לַבְנֵינָה שֶׁל הַלֶּבֶה”

סיכום הלכות שבת שנאמרו בשבת בישיבה מפי מו"ר רה"י
מלאכת בישול (חלק ז) – נתינת חלב לכוס קפה

רבות נכתב בנידון. עומק השאלה הוא האם
מה שנכתב שכלי שני לא מבשל זוהי קביעה
מציאותית או שזוהי קביעה הלכתית?³

שאלה זו נידונה בפוסקים וממנה מסתעפות
המחלוקות בנוגע לשאלות ששאלנו לעיל.

מצאנו שישנם דברים המתבשלים רק בכלי
ראשון שעל האש, מאידך, ישנם דברים
המתבשלים אף בכלי שני והם הנקראים קלי
בישול⁴ ובוודאי שאסור ליתנם בכלי שני
(ואולי אף בכלי שלישי ויותר).

נחלקו הפוסקים איך להתייחס למאכלים
שלא ברור לנו מהו מעמדם ואם הם
מתבשלים בכלי שני. האם נתייחס אליהם
כאל שמן, מים ותבלין ונתיר ליתנם בכלי
שני, או שמא נשווה דינם לקלי הבישול
ונאסור לשים אותם אף בכלי שני כל עוד לא
ברור לנו בוודאות שהם לא מתבשלים אף
באופן זה?

דעת החזון איש היא להקל בדבר⁵. מאידך,
המשנה ברורה⁶ פוסק כמגן אברהם וכותב
שמצד הספק אין להניח בכלי שני דבר שלא
מפורש לנו שאינו מתבשל אף בכלי זה.

יש לציין שאם נדע בוודאות שמאכל מסויים
מתבשל אף בכלי שני כולם יסכימו שאסור

בפעם הקודמת עסקנו בהכנת נס קפה
בשבת. למדנו שמעיקר הדין אפשר לערות
על אבקת נס הקפה מכלי ראשון, טוב יותר
לערות על האבקה מכלי שני כדי לחוש
לשאלה של בישול במצב של הפיכה מיידית
לנוזל, ויש המחמירים לתת את אבקת הנס
קפה דווקא בכלי שלישי.

השלב הבא הוא נתינת חלב לכוס הקפה,
שלב זה מביא אותנו להבנת עניין כלי שני
ושלישי.

אנו יודעים שלכלי ראשון שחם בחום יד
סולדת יש כוח לבשל את מה שניתן לתוכו.
לכן יש איסור תורה לתת ביצה לא מבושלת
לתוך כלי ראשון שהורד מן האש משום
שהביצה מתבשלת מחום הכלי. מאידך, אנו
מוצאים בגמרא התייחסות שונה בנוגע
ליכולתו של כלי שני לבשל.

כותבת הגמרא שמותר לתת תבלין¹, יין
ושמן² לתוך כלי שני. ועלינו לברר:
(א) מדוע מאכלים אלו לא מתבשלים בכלי
שני? (ב) האם תמיד יהיה מותר ליתנם לכלי
שני? (ג) בימינו המים חמים מאוד אף בכלי
שני (אולי אפילו יותר מהחום של כלי
ראשון בימי חז"ל), האם גם במציאות כזו
חלים דיני כלי שני?

³ דבר זה נידון בפוסקים, כמו למשל בעניין בישול
בחמי טבריה שנחשב 'רק' לאיסור דרבנן.

⁴ שבת, דף מב עמוד ב, למאן דאמר שמלח
מתבשל אף בכלי שני. וכן לגבי קולייס האיסופנין.

⁵ חזון איש, אורח חיים, סימן נב, סעיף קטן יח.

⁶ סימן שיח, משנה ברורה, סעיף קטן מב.

¹ משנה בשבת, דף מב עמוד א. וז"ל: "האלפס
והקדרה... לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן הוא
לתוך הקערה או לתוך התמחוי".

² שבת, דף מ עמוד ב. וז"ל: "א"ר יצחק בר
אבדימי פעם אחת נכנסתי אחרי רבי לבית המרחץ
ובקשתי להניח לו פך של שמן באמבטי ואמר לי
טול בכלי שני ותן..."

הפסטר נחשב כבישול, בשונה ממים ששם הרתיחה נחשבת לתיקון ולבישול גמור. ואם כן חלב מפוסטר הוא כמבושל. ניתן לצרף לדעה זו אף את הדעות שבלח שהגיע לחום יד סולדת כבר אין איסור בישול. בשלחן ערוך כתוב "מותר ליתן קיתון של מים או של שאר משקים בכלי שני שיש בו מים חמין"¹², וחלב נחשב כשאר משקים¹³. לכן עם כל הצירופים נראה שאפשר להתיר לתת חלב מפוסטר לכלי שני רותח.

יש לציין שכל מה שדיברנו עליו עסק בחלב המצוי בחנויות- החלב המפוסטר. אולם אם אדם ייקח חלב ישירות מן הפרה (מבלי לבשל או לפסטר אותו) אזי שוב יש מקום לדון האם יהיה מותר ליתנו בכלי שני רותח¹⁴.

לסיכום, ראינו שישנה מחלוקת גדולה בפוסקים לגבי כוח בישולו של כלי שני. עסקנו בשאלת נתינת חלב לכלי שני רותח ולמסקנה מותר לתת לכלי שני אפילו חלב מפוסטר.

ליתנו בכלי שני אף על פי שהוא לא הוזכר מפורשות בגמרא ויהיה לו דין קלי הבישול. כל המחלוקת שצויינה לעיל היא לגבי מאכלים שלא ידוע מה מעמדם, כך מבאר החזון איש⁷.

בעניין כלי שני ישנו דיון נוסף. מוכח מן הגמרא⁸ וכך גם דעת הרמב"ם⁹ (ע"פ החיי אדם), שאם הכלי שני רותח, היינו בחום שהיד נכונית בו, הוא מבשל גמור, וכשהגמרא כתבה שכלי שני אינו מבשל היא לא התכוונה למקרה שהכלי חם ברמה כזו. לפי זה בימינו אין להתיר אף לתת מים, שמן ותבלין לכלי שני שהתמלא מן המיחם משום שטמפרטורת המים גבוהה מאוד. ונחלקו הפוסקים האם אכן פוסקים כדעה זו¹⁰.

המשנה ברורה התיר לתת בכלי שני דבר לח מבושל קר¹¹. כנראה טעמו הוא שמכיוון שלדעת הרמב"ם ופוסקים נוספים אין בישול אחר בישול בלח, ואף על פי שהשו"ע והרמ"א לא פסקו כדעה זו בנוגע לכלי ראשון, מכל מקום בכלי שני יש לסמוך על הרמב"ם וסיעתו ולהקל.

בחלב של ימינו נוכל לשאול שאלה נוספת: החלב שלנו עובר תהליך של פסטור ולא תהליך של בישול, ולכן יש לשאול האם לפסק המשנה ברורה הנ"ל יהיה מותר לתת בכלי שני גם את החלב המפוסטר?

דעת הפוסקים היא להקל אף בחלב מפוסטר. יש צד לומר שבחלב תהליך

⁷ חזון איש, אורח חיים, סימן נב, סעיף קטן יח.

⁸ שבת, דף מ עמוד ב. סוגיית 'אמבטי' לפי ביאור הרשב"א והטור.

⁹ רמב"ם, זרעים, הלכות מעשר, פרק ג, הלכה טו.

¹⁰ המשנה ברורה בסימן שיח סעיף קטן מח מזכיר את דעת החיי אדם שהחמיר בזה.

¹¹ סימן שיח, משנה ברורה, סעיף קטן כג,

¹² שלחן ערוך, סימן שיח, סעיף יג.

¹³ לפי זה יהיה מותר לתת בכלי שני גם שאר משקים שלא נתבשלו ולא עברו תהליך של פסטור. וכך נראית דעת שלחן ערוך הרב.

¹⁴ ולדברי השלחן ערוך לכאורה יש להתיר כנ"ל.

